[illegible]
[illegible]
[illegible]. P[illegible]
[illegible]
[illegible]
dietelli. N[illegible]
[illegible]
eius noluerit [illegible]
lari. E[illegible]
[illegible]
[illegible] quo [illegible]
dicta. U[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] I[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]
[illegible]
I[illegible]
[illegible]
[illegible]
ta. E[illegible] re [illegible]
[illegible]
flumina [illegible] E[illegible]
apposuerunt [illegible]
[illegible]
[illegible] excelsam [illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible] in colo[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] Q[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] N[illegible]
[illegible]
[illegible] I[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Q[illegible]
[illegible]
[illegible]
E[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] F[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] T[illegible]
[illegible]
[illegible]
E[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]

6/5

Epistola

(Strassb., Prüss, ca. 1489)

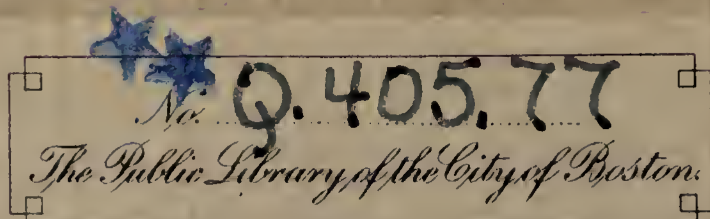
H. * 6611

Pr. 559

BMC I, 125

No copy in U.S.A. (Census)

Epistola de mi
seria curatorum

Ecurum est semper (scriptura teste) in faciendis consulere. Incautuz vero est ad aliqd vel consentire vel dissuadere. De cura pastorali suscipiēda (amātissime iohānes / velut iaz exptum tuis me litteris pie consulis. Sed a me quid? Rem vtiqz difficilez requiris. Inter clericos christo summo pastori nullus plebano officio vicinior. Quemadmodū crucifixus est nob omnibus scientibus christus a iudeis. Ita quottidie crucifigitur) eodem christo attestante) plebanus a parrochianis. Quo enim dicit? Nō est discipulus sup mgrm. nec seruus sup dñm suū. Si me psecuti sunt: et vos psequntur Si sermonem meū seruauerint: et vrm seruabūt. Christ⁹ in vita eterna ad dexterā dei sedet: crucis obprobriū patienter sustinens. Plebanus in eadez vita scdm post xpm locū tenet: tribulationū acies fortiter vincens. et nō solū in eterna gl'a post christū erit pmus / qr idez cū eo habet officium. imo in iudicando viuos et mortuos / cū xpo sedebit iudex precipuus. Quia nō susceperūt predicationis eius verbū. Unde petro de laboris pmio interrogāte xps ait. Amen amen dico vobis q vos qui secuti estis me: sedebitis sup sedes iudicātes duodeciz tribus israel. Pastoris ita glām ei⁹dem z ignominiā extreme cōsidero / et in hac re tibi z cōsentio / et penitus dissuadeo. Inuitat ad consentiendū meritū inducit ad dissuadēduz obprobriū Ego pastor indignissimus infinitas infestatiōes sustineo. et nōdum ē finis. Si ad xpi oues pascendū te induxero. ad cōscribendū tua obprobria (q̄ rogo) sufficit pellis. Oportet ergo aliqs tibi tēptationes pponere / et his cognitis: qd faciendūz sit: in te dimittere Quisquis igit curā pastoralē portat / nouē diabolos sine intermissione se lacerare sciat. Quod nequaqz sustinuisset seruus: patienter tunc tolerat dominus

Primus diabolus inter oēs ē

ipse collator / q duz ecclīam quaz cōfert: suā esse putat Plebanum tamqz aliū subditum tenet et tractat. et qr hanc intentionē falsam habet. missas celebrare / z quecūqz alia ad libituz facere iubet. Quid hac tēptatione acrius? qñ collatoris

irrationabilem voluntatem saltem in minimo nō implet ꝓ ter cetera imꝑeria etiā mortis periclm vix effugiet Scit dñs qz nō mentior qd dico. ipse hodie sustineo q̄ in pastorē dñatio tā est tyrannica q̄ʒ iniusta. vt liceat collatori plebano q̄c q̄ʒ mādare quē et nec habet: immo nō pōt inuestire. Dūmō scīissimo imperator humilibus genub⁹ ꝓsternit. nūq̄d imperatore dignior collator: qz sub plebano minime incuruatur. Hunc et consiles apte et congrue pilatus designat qn̄ dixit. Nescis qz ptātem habeo te dimittēdi et crucifigēdi superbe ad christū dixit. Sed q̄d: Malū vite finē pilat⁹ habuit: sententiās christū. ita ꝓculdubio sine salute oīs collator ꝑibit: ꝑsequēs plebanū. Herodes mltos in bethleeʒ occidit pueros. vt fieret deus. ꝓpter qd ille ꝑ mltas infirmitates in peccatis suis pessime obijt. Collator multa plebano infert mala vt sit plebanus. ꝓpter qd iste absq̄ʒ hesitatōe: sine plebano vitā termiabit. Hec singula per vindictā dicta sunt. vt dū hmoi malū non manet inultū: oīs collator discat ex h̄ suo plebano esse subiect⁹. et toto corde studeat illū diligere sine quo nequaq̄ʒ pōt aīam suā saluare. Ad q̄d sermonem ꝓtrabo: Tm̄ plebanū collator tribulat. vt ꝓpt infinitas istas tribulatiōes: multos: ecclesias suas ꝑmutasse cōstat. Qui malunt tranquillam vitā ducere: q̄ʒ iniurijs subiacere.

Secundus diabolus est custos

ecclesie qui q̄nto minor in ptāte: tāto maior in ꝑsecutione. non manifeste ledit. sed vt serpēs occulte retropūgit. Ille te ꝑ pratū trāseūte in gramibus latens: indeliberate mordet. et iste: vbi non putas: improuise nocet. Famuli conditōeʒ vt est: gerit in domo tua. singula q̄ agunt: ꝑspicit. Sʒ qn̄ emolimētū cōsuetū a te nō suscipit: oēm inuidiam contra tē accendit. Secreta tua que ante amicus zelare studuit: cunctis tunc inimicus reuelare non cōtremiscit. O infestatio sup oēm infestatōnem magis seuera. Jaculis manifestis ꝓijcitur clipeus Cōtra occulta campanatoꝝ tela: nullus ꝓficit galerus. Quid crudelius: Sicut aliqn̄ apud iudeos iudas tradidit xp̄m. ita apd aduersarios suos cāpanator accusat plebanū Et quemadmodum per pacis osculū: suū

iste didicit facere bellum. sic per falsam amicitiã contra do/
minum suum iste non desinit suscitare prelium. Ego inuti
lis ecclesie pastor multa beneficia campanatori cuidã exhi/
bui. sed q̃zcito ꝓpter suam maliciam beneficia solita abstuli:
tam cito in malis que deo teste non feci validum apud of/
ficialem traditorem cognoui. Sed quid? Judas se suspẽ/
dendo pessime suum luit reatum. et multos cognosco cam/
panatores in summa paupertate suum penitere flagitiũ. q̃
rum scelera ita singulis plebanis sunt cognita. vt tãq̃z oues
errantes: nusq̃z habere possunt seruicia

Tercius diabolus est coca tua

domina. per quam habes tot temptationũ stimulos: quot
in capite geris capillos. nũq̃z fidelis. semper pigra. in cun/
ctis rebellis. Que nisi ab omnibus esset despecta meretrix:
nullatenus domus tue fuisset facta dispensatrix. Et quia ẽ
famula tua: non permanens vxor: in singulis abstrahit. vt
dum a te propter sui maliciam expellitur: penuriam nullaz
in futuro patiatur. tanto minus te curat. quanto plus: qꝛ
ea carere non potes: considerat. Hoc malum et alia q̃zplura
quandocũq̃z in ea inuenies: ab intra per iracundiam consu
meris. Malum est si percutis. peius est: si ad hoc nihil di/
cis. tunc si rem recte discutis: nullum te miserabilius appꝛ̃/
hendis. Cum vero non: aut vix sit fidelis viro legittima. q̃
modo esse potest comodosa plebano soluta. Si (quod val/
de rarum est: et accidens) matronam sanctam habet: super
omnes sanctos eandem celebrare oportet. Et q̃zuis in dis/
pensando commodat: tamen multum verbis suis mutili/
bus stimulat. Ceterum: leccatrix forsitan est. Igitur vult li
bidinis ardorem in ea a te extingui. quem si non deles ma/
le habes. Si vero animum eius cupientem exples: teipsa
non tu illam possides. Sic fit anteq̃z cocam cum filijs di/
mitteres: potius ecclesia dimissa cum eisdem exul maneres
Heu quanta miseria curatorum. Nũquid melior buccella
panis alrare exiguum cum pace: q̃z domus plena diuitijs:
ecclesia magna cũ merore. Sed obiceret quis. damna plu/
rima suscipis. preter omnia famam bonaz amittis. cur nõ

pocius probam et honestam queris. ex cuius prouida dis-
pensatione multa comoda capis. et omnem infamiam pter
fugis. Quantum ego capere possum: qr infelix viuis. tue i
felicitatis manifesta causa ipe existis. Audi. quia qui talia
ponis q insipienter loqueris. Sine dubio hec amplius
non obiicis: si diligenter quam dicam curatorū ignomini
am agnoscis. Suspensor Excoreator. Curator. nomina
differentia sunt officia. Suspensor: fures patibulo annec-
tit. Excoreator ipsos equos excoreat. Curator: dei populū
informat. Illorū officium quodlibet est necessarium. Mū
dus eisdem carere non potest Cum fures omnia tollerent
Equi ad nares feterent Homines boisarent. Quantū igi
tur isti tres omnibus hominibus necessarij sunt. tantū om
nes homines eos despiciunt. Inter suspensorem excoria-
torem. Curatorem in laicis quo ad aspernationem. nihil i
terest. Ego nondū pastoralem curam gerens: honestā quā
dam matronam in cocam futuram subtilibus verbis meis
conueni. Sed qn famulandi tempus aduenit: infamatōem
timens: famulari respuit. Seruus cū capellanis comederē
voluit. Sus cū gallinis aucis esuriuit. Nemo vaccas mul
sit. omnis honesta famulatum meum fugit. Quis precor
me tunc angustior fuit: quem etiā inuitum deum testificor
multum infamatam psonam. Slauicam natura infidelem
bibulam in meam dispensatricem recipere oportuit. Dic er-
go queso que virtuosa. munda. casta. suspensori. excoriato
ri. curatori vnq famulabitur: Forte iterū obiicis. quasi om
nis curator concubuit. quia vero casta ancillas suas mul-
tos curatores maculare apphendit. Maculationem fugi-
ens: famulari contemnit. Sibiipi igitur talis contrarius
existit. Si continenter viueret: nullam in honestis acqui-
rendis difficultatē haberet. Audi qui ita imperas. Quis
fortior. sanctior. samsone. dauid. salomone. Si fortitudo.
sanctitas. sapientia. samsonem dauid. salomonem. a con-
cubitu mulieris pseruare non potuit. quis curatores ab
eodem veneno vnq liberabit: Sicut impossibile est. cum
pice communicari. et ab ea non coinquinari. ita non susci-
piendum est cum muliere habitare. et ab ea non maculari.

Si vir vxorem habens non vtens sine necessitate castita/
tem coniugalem sepius defedat. Quod rarum est: si curator
vxorem non habens semper vtens se non coinquinat. Ab
hoc tempore quo clericos ab vxoribus sanctio apostolica
sequestrauit: nullus vnquam quantumcumque sanctus et con/
tinens sine suspicione fuit. Fortiter preterea audeo in medi
um proferre. Si inter curatores nullus concubinarius
esset adhuc propter eandem suspicionem curatori honesta nō
deseruiret. Quapropter cum fiducia loquor nisi ecclesia pre
sertim curatores in antea vxores habere tolleret cum scor/
tis omnes vsque ad vnum domesticam curam portare oporteret
O quantum dedecus. Inde populus incidit damnationis
periculum. vnde deberet sumere bene viuendi exemplum.
Antea per sacerdotis prolem tota nostra salus profluxit.
Nunc autem non nisi scandalum venit. Olim vnusquisque
sacerdotum in sua legittima contentabatur. Nunc vero sa/
cerdos quia propriam non habet: feminis indifferenter v
titur. De illis nemo quod malum est promebat. De istis
quomodo luxuriantur etiam puer cantat. Sic ad vltimū
quecumque es plebane / si cocam etiam honestam habes et
multa ex ea incommoda recipis. et super omnia infamiam
incurr(u)s

Quartus diabolus est vitricus

Qui ecclesie tantum impugnat. quantum est quod nō con
siderat. in ecclesia tua sine licentia mendicat. Mendicandi
tempus non obseruat. De comodo tuo semper murmurat
quando non totum ad suam tabulam accumulat. ad fabam
te non curat. Qui oblationes recipiendi auctoritatem se ha
bere existimat. preterea ecclesie legata solus capit. Tabulā
tecū non diuidit. imagines cereas sicut suas ad trabes ne/
ctit. Caseos. oua. pullos. linum vendit. Cimiterii grami/
na metit. In exequiis lumina tollit. Sedes in ecclesia edi/
ficandi et quotcūque reponendi licentiam tribuit. Compu/
tationem receptorū expositorum sine te facit. Vnū dūtaxat
deest. Missas celebrare nescit. alias totā ecclesiam tuā regit
O dura tēptatō. quid ē pleban(us). si quicūque in ecclesia ad libitū fa ci vi

tricus. Non sit super magistrum discipulus neqꝫ super dominum seruus. dominus ecclesie est plebanus. sed seruus ipse vitricus. Quicquid ergo in sopnominatis ecclesie acciderit. vitrici est colligere. sed solius plebani est dispensare. Vitricus colligat. collecta repsentat. tunc plebanꝰ si ex collectis ecclesie partem dederit: ex gratia ⁊ misericordia venit. q̄ solus oīa iure dictante seruare poterit. Sicut sine capite membra corpis non possunt viuere. Ita qꝛ caput eius est sine plebano ecclesia esse non potest. Si igitur indigens plebanus fuerit. et singula sine diuisione ad tempus donec resurgat retinere poterit. Melius est eniꝫ ecclesiam q̄ ipm plebanū egere et degere. quemadmodū securius est membrum q̄ ipm caput perire. Quamobrem sit quodcumqꝫ. si aliquid ecclesie tantū legatū fuerit. suam mediam portionē ex legato. plebanus canonice recipit. Si plebano tantū defunctus legauit cum eccl'a si vult diuidit Si aliquid plebano et ecclesie simul indeterminate legatū fuerit: equalis diuisio fiat. ⁊ vterqꝫ mediam porcionem recipiet. Si vero in specie illud plebano. et istud ecclesie in testamento idem defunctus determinat vnusquisqꝫ suuꝫ testamētuū sine diuisione obtineat. In summis festiuitatibus diebꝰ patronoꝝ dedicationis festis beate virginis quicq̄d tabula capit cuꝫ plebano vitricū equaliter diuidere conuenit. Deniqꝫ si ecclesia necessitate coacta non fuerit: quocūqꝫ tempe mendicādo circuit mediam partem plebanus iuste capit Et qꝛ ex pura gratia et misericordia venit vt cū eccl'a dictas diuisiones facit. Item caseos. oua. pullos. linū p domo sua semper nō immerito tollit imagines cereas. lumina in exequijs quādo ceram non habet cum ecclesia diuidat. Cimiterii gramina vitricum metere non annuat. sed campanatori si pauper est tribuat. In ecclesia edificare aut quicqꝫ reponere sine licentia sua non pmittat. Computationem omni anno plebano non collatori faciat vitricus. Campanatorem et vitricos locare: tantum ad plebanū spectat. Hec si vt dictū est: vitricus non obseruat: sed in his contra plebanū friuole decertat: maiorem excommunicationis sententiā intrat a qua non nisi papa liberat. O stulticia et omnium curato-

rum demẽcia. miror de vobis atqꝫ mirari non sufficio. bis in anno omnes ad sanctam synodum conuenitis. et pessi/me in vobis vitricos dominari sinitis. Collatores de ec/clesie bonis villas. agros et allodia emere fauetis. et vos potius non contradicendo in miseria magna degetis. Nõ nescitis quia omnia ecclesie accidentalia sine diuisione tã/to iustius capiatis. quanto ecclesiam ꝓpter supabundanti/aꝫ sine spe recipiendi inutiliter multis multa accommodare conspicitis. Sic demum qui collatoris non plebani intuitu vitricus existit. non quod plebanus: sed quod colla/tor iubet facit. Ex iure omnia se recipere credit. que pleba/nus ex misericordia et gratia pie ecclesie dimittit

Quintus diabolus est ipse ru/

sticus ideo malus. Quia nullus in eo intellectus. pdicatõnes tuas vituperat. Contra missas tuas longas murmu/rat. Tempore interdicti de diuinoꝝ cessatione te inclamat. Ad q̃ non teneris obligat. excommunicatus offendere co/gitat. laborans contra cibũ et potũ tuum mercedem semp insultat. Offertoriũ non p̃sentat. et qꝛ q̃ habes sine labore te possidere existimat. tricesimos. votiuas. vigilias. animarũ commendationes. testamenta. ⁊ his similia: studio quo potest: impedire non cessat. Nisi omnia ista prius impediat: firmiter credas ad infirmum te venire cũ sacramentis nullatenus rogat. O quot saxagenas vaccas vestimenta ⁊ cetera ex inuidia sic obtinet rusticus. quod alias p bonam agonizantis voluntatem merito omnia tolleret plebanus. Deniqꝫ quia domum tuam vicinam sue videt. differentiaꝫ inter te et alium rusticum non habet. Quicquid ergo totã communitatem facere oportet: ad hec te angustiare nõ pudet. Quid hac redurius? Si communitatem cum rusticis seruare contempseris: recte quidem facis. sed ex hoc infini/tas persecutiones. lapides sup caput tuum colliges. Nup rustici mei aquarũ necessitatem sustinentes tota communitate iuuante per occultas fistulas fontem quendam vicinum te mediam villam perduxerant. ecclesiam campanatoreꝫ a/quas haurire sine contributo pmiserant. sed quia duos au

reos dare, rennui. quos mihi contribuendos dictarant. cū magna temeritate meā ab aqnis famulam repulerant In tantum contra me fremere ceperant. vt etiā aerem si potuissent p̄hibere parati erant. O quanta in curatores ip̄orū rusticorū inuidia. Nūquid vna plebanus cum ecclesia in singulis immunitate gaudent? Qua igitur fronte pleba/num ad contribuendum arcent. et ecclesiam cū campana/tore libere ferre aquas fauent. nisi quia rustici de prospero successu ex intimo corde semper dolent. Curatorum igitur nullus cū rusticis communitatē teneat ad pascendū porcos. vaccas. oues. aucas. non contribuat ordine cū tangē/te non custodiat. Ad spes. munitiones communes reparā das familiā suā non mittat hoc solū caueat de suis rusticis vt damna non sentiat. quicquid alias sit quodcunq̄ cō munitatē facere oporteat liberū ab hoc se fore sciat. Si secus faciat totiens quotiens excommunicationis sententia eū mulctat: tandem omni tempore rustici pleba no inuidēt et in nullo sibi fauent Et si aliquando eo carere possent. dudū in ip̄o lapides misissent

Sext⁹ diabolsu est ipse officia

lis. Quanto sua iurisdictio latior: de tanto in plures tyrannidior et fortior. Quemadmodū vultur hinc et inde volat vt laceret pullos. Sic iste iam ab illis iā ab istis parrochianis explorat. vt exaccionet plebanos. Mandata innumerabilia mittit: si non in eorūdē executione magis q̄ in tua negociatione diligens fueris. Itineris importunitatē domus tue dispensationem non ponderat. Gaudens illico te citat. vt mali quid in te inueniat/non vt puniat: sed ma/gis vt marsubium suū impleat. Si non comparueris: indignationem eius quis enarrabit? Sicut canis impetuo/se latrat. et nisi panes ante eū proijcies: a latratione nō cessat. Ita iste assidue te infestat. et nisi florenos expendas: q̄s solū optat: mandare non cessat. nec mandata cassat. Et q̄/modo securus esse poterit vnq̄ ip̄e plebanus. que etiā quottidie proprius lacerat prelatus. Scribit salutē in dn̄o: q̄si fautor tuus optimus, et inter omnes persecutores in la/

cerando non est pessimus. Mandatis suis aliquando do minus iustis (quomodo potest) contra te rusticos incitat. Mandat iterum. mandare non cessat. sed illataz a rusticis iniuriam te conquerente non vindicat. O magnum periculum si processus exequeris rusticus impugnat. Si non publicaueris: officialis murmurat. O plura sunt que infestant plebanum. Sed profecto nihil est quod fortius officiali impugnaret. Qui te sine causa infamat. Aliquid est malus? qui quodammodo ex nihilo te irregularem probat Quomodo poterit esse bonus? In ecclesie mee districtu: multi sunt fornicatores et adulteri. pauperes occulti. nobiles manifesti. Citat pauperes manifeste ad libitum suum. et punit. honorat nobiles nec plectit. Si ex alio officialis nequicia nō patet: ex isto omnibus hominibus aperte claret. Hec presens epistola cum tanta audacia non proferet. nisi omnis homo in hoc officiali malediceret. Recipit pecuniam et admittit ignominiam. Amat denarium et tolerat fornicarium. Tollit munera et destruit iura. Credit rustico. et inuidet plebano. Nisi portauerit munus: nullus ab eo est acceptus. Citat monet. excommunicat. aggrauat. reaggrauat. relaxat. interdicit. In his omnibus nō dei gloriam querit. sed solum lucrum querit. pecunie seruit. et innumera mala propter hanc committit. Tanta in curatores est ipsius officialis tribulatio. Si ecclesiam non haberem: nullam vtiqꝫ susciperem. Quia omnibus alijs diabolis dormientibus iste solus ad nocendum vigilat. Alijs q̄escentibus iste solus inquietat.

Septim⁹ diabolus est ipse episcopus.

Qui quod per totuz annum omnis sollicitudo tua collegit. hoc iste per subsidiuz tollit: singula bona tua q̄ possides: immunia sunt. Jam episcopus contributum: Jam postulat subsidium / sic qui immunitatem bonorum tuoꝝ deberet conseruare de anno in annum: hanc non pudet ipse infringere. Episcopum solū cū necessitas ingruat q̄ ꝓprijs releuare stipēdijs: ñ pōt caritatiuū postular̄ decꝫ subsidiū

Dudū iam nulla necessitate rationali quodammodo vrgen te sine misericordia reqsiuit contributū. Nunc vero q̄si nū q̄ esset sibi subuentum: instanter postulat subsidium. O su per omnem lupum lupus rapax. lupus eo esuriente ouē ra pit. et nisi summa vrgeat necessitas: non redit. Episcopum autē nulla penuria cogit. et semper ad alterum annum sub sidium capit. sic bona tua que alias manerent immunia: p continuum sine causa subsidium facit ciuilia. Nup quadra ginta marcas subsidij collectori numeraui i tantis me mar cis satisfecisse existimaui. collector instititꝰ. preter has regi strales poposcit. et de qualibet marca scribenda tres halle ses recepit. bursam penitus euacuauit. et me dolente ipe ri sit. Rusticus prebet censum. et satisfacit domino. plebanꝰ donat subsidium. nec sufficit episcopo Quantum igitur ex iniustis registralibus colligere valeo neminem ipo episco po cupidiorē apprehendo. qui ne in subsidio censiat aliqd damnum per curatorum sudores collectori dat suum preci um quod tantū est. Vellem potius fieri subsidij collectena rius. q̄ effici ecclesie misnensis vicarius. Quid est. quia of ficialis in synodo sepiꝰ audit hoc verbū neutrale vacat: ni si quia cum multis alijs episcopus vltra vires plebanū ex actionat. dignitatē aut libertatē non defensat. lupos baculo pastorali non fugat. Dū in curiam episcopalem venerit ple banus. vix ad eum beneueniatis dicit. Si vero nobilitar[?] nō solū cū omni solennitate acceptatur. imo celariū cū opti mi liquoris vasis aperit. Ad prādiū. cenā inuitat. causa eius auditur et expedit. Plebanus vero spernitur. nec cibꝰ nec potus ei prebetur. Iniusta causa damnatur. Pruden ter loquitur et arguitur. sic quidem a proprio dn̄o suo repel litur: et a cunctis vasellis odio habetur. Agri tolluntur. cē sus alienantur. domus parrochiales violantur. Clerici si ne causa tam q̄ latrones captiui ducunt. quottidie in clerū violentie aguntur. Et quasi non sit ep̄s vel p̄latus hec oīa ppetrantur. Numquid es ep̄s? Si deniq̄ ep̄s. vbi queso est tuus baculus Si tenes baculū: cur non p̄hibes lupū? O irrecuperabile damnum Perditus est omnis clerus. qr amici sūt pastor et lupꝰ. Sz timendū est: cū lupꝰ ampliꝰ n̄ ha

buerit oues: deuorabit et pastorē. et iusto iudicio pastor cū ouibus perit. q̄ nullā diligentiā circa oues habere voluit.
Frustra et indigne geris o episcope baculū: te ordies celebrante. quē gerere nō vis lupo cleꝝ tuū inuadente. Diligentem igit curā de ouibus tuis habeas: q̄rũ et lac ac butyꝝ contributū cū subsidio de die in diem congregas. Dic cum saluatore qui vos audit: me audit. ⁊ qui vos spernit: me spernit. Et qñcūq̄ in curiā tuam venerit plebanus: honora illū. quemadmodū in eterna patria christ⁹ honorat apl'os. De eius iniuriā tuā reputa lupos sibi insidiātes cū magna strenuitate ad alioꝝ terrorem fuga. Tu enim es christus / plebanus tuus discipulus. Sicut in suis tribulationibus christus non deseruit apostolos. nec et tu in suis infinitis tribulationibus ac persecutionibus dimittas plebanos. Sed heu: quod non plantauit lupus: tollit. Quia magis lupos q̄ oues diligit episcopus. Sic demū de bonis eccl'e diues est vasellus. et summe pauper semper manet pleban⁹

Octauus diabolus est ipse capellan⁹

hic in ecclesia tua. nec cantat nec legit. nisi vnde ipe suū profectū habere possit. Vix sine confusione req̄em cantat. et quasi in singulis tibi rebellisat. Si prandium tuū et cenā non semper equaliter sumit. non solū in te: sed in cocā tuam etiam fremit. et q̄ tecum discordat: rixas quomodo potest: aduersum te excitat. Forte ebrius est per totam noctem in taberna leuat cātros. et mane non pudet immolare sacrificium. Sōnolētus ē qñ in eccl'a tua deberet comodū tuū agere: iacēs in lecto. forte adhuc matutīas cū accessu altaris debet incipere. Impatiens est. vult eq̄tare. nō curat si te oportet per pedes ambulare. et si nō habuerit equū: nō cōplet tuū ministerium. O quotiens ego plebanus fui pedester. et dura feci vestigia. Ipe capellanus in equo meo q̄etus et letus cantauit carmia. Curiosus est. iungit se vasellis. loquitur quod non audiuit. recitat qđ non vidit. Et si ꝑsequēdi modū nō haberent ex alio: qūo noceant plebano. habent ex capellano. Superbus est in ministerio. semper lotum formosum appetit habitum: non vt in hoc decoret

christum: sed magis vt ad se inclinet populum. Non vt per illam honestatem de cetero maneat capellanus. sed magis vt depulso domino suo: ipse futurus succedat plebanus. Auarus est. comodum tuum pro posse impedit. Sepius quod tuam obseruaret coquinam: in votiuas vigilias: hoc est in suum profectum vertit. Te accrescente semper dolet. quia nihil dicere audet. Ubi potest: occulte nocet. In mari igitur arenam numera. Et in capellano temptationes pensa. Et proculdubio qui te putas esse plebanum et dominum: inuenies te tuorum capellanorum capellanum et seruum

Nonus diabolus est ipse predicator.

Qui quanto in doctrina gloriosior: tanto plebano infestior. acceptum se in populo considerat. et plebanum quasi cifram pro nihilo reputat. Et quia scientia inflat non solum a plebano: sed etiam a capellanis tanquam prepositus celebrari oportet. Si non semper delicata cibaria manducat. vinum conditum cum cereuisia optima potat. De hoc in ambone predicat. coram plebis multitudine te scandalizat. Non in suorum verborum apparatu profectum tuum queritat. sed quomodo ipse accrescat: toto conatu laborat. Si per teipsum predicare non poteris: multotiens ab eo asinus et cornutus vocaris. Confidit in doctrinam. et multiplicat calumniam. Uelis nolis contra te predicator permanet. quia totum populum tuum ad brachium suum habet. Ecce mi iohannes potes bibere calicem et curam suscipere pastoralem. essentialia solum tibi temptamenta proposui: de accidentalibus infinitis nec mensionem feci. Quod cotidie ex aduerso te infestat: quis est qui numerat? Ad curam igitur pastoralem suscipiendam meritum ponderans fideliter consulo Obprobrium censens penitus disuadeo. Quantum igitur ecclesiasticum regimen est meritorium: tantum est onerosum. Quantum excelsum: tantum ignominiosum. Quid est quod plures religionem intrant: et in eadem non perseuerant. multi ecclesias suscipiunt. et non multo tempore effluxo dimittunt. Nisi quia isti scilicet religiosi duram contra vicia ante non ponderarunt pugnam. et isti acerbam

prius non masticauerunt miseriam. Ego quidem vsqȝ huc pastorale onus portaui. Sed quia tribulationes quibus non mereor sustineo. Ecclesiam meam pro beneficio non curato quantociti⁹ possum commutabo. Quapropter si poteris patienter quas dixi sufferre calumnias secure eccle siam suscipe. Si sustinere non potes nec vnq̄ȝ sustinuisti erumnas: potius alias ecclesiasticas portare curas dimit te. Tu enim omni honore et reuerentia q̄ non ego sed plu res de te affirmant: es dignus. Cum non solum in septem artibus liberalibus. imo in totius sacre scripture quodam dammodo sis expertus semitis. Non ergo te decet tantuȝ viruȝ/ecclesie lumen per tot miserias obfuscari: modo sup poni. Sed saluatore testante ab omnibus curis expedituȝ sup candelabrum Hoc est excelsam cathedram locari Et in summa reuerentia haberi. Quia vt multi peccatores ī pec catorum suorum tenebris ambulantes peccata sua sup car bones nigra videant. Uidendo recognoscant. Recogno scendo defleant. Deflendo confiteantur. Confitendo peni teant. Penitendo purificentur. Purificati mundi pmane ant. Et tandem ad celestem mundiciam Hoc est eternam fe licitatem. Ad quam creati sunt pueniant. Prestante dn̄o nostro iesu christo. Uale.

Explicit epistola de miseria curatorum seu plebanoꝝ

Epistola de Miseria Curatorum

Strassburg, Johann Prüss, [c. 1488/93]

Printed with gothic types, in quarto form, 37 lines to a page. It has 8 leaves; the size of a leaf is 187 × 130 mm., while the text measures 148 × 89 mm. Large initial letters.

*Hain *6611; B.M.C., Part I, p. 125.*

ON the back of the title-page is a large woodcut, depicting the subject matter — the misery of curates. In the center of the picture stands the curate, surrounded by his nine "devils." They are: the bishop on his right and the magistrate on his left; and in addition the sexton, chaplain, preacher, and a peasant in one group, and a church-member and the step-father in another; from a window, with spoon in hand, the cook overlooks the scene.

The little book recounts with great seriousness the harassments to which these people subject the poor parish priest. The church-member treats him as if he were his subordinate. The sexton, although small in office, is great in power of persecution; he notices everything that goes on in the curate's house and carries his secrets to his enemies. The cook domineers over him, exposing him, besides, to constant temptation. The stepfather is a nuisance, going around begging among the church-members and clamoring against the so-called comforts of the curate. The peasant, without any mind of his own, vilifies his sermons, but never offers a penny at collections. The magistrate is overbearing; the wider his jurisdiction, the more tyrranical he is. But the bishop, too, is a devil; no matter how much one contributes to his income, he demands more. The chaplain neither sings nor reads the text properly; staying up at night in the tavern, he is half asleep in church. And finally there is the preacher; arrogant because of his success in the pulpit, he regards the priest as nothing.

This epistle was obviously very popular in its time, since it was printed in a number of cities. The woodcuts appear in the editions published at Leipzig, Nuremberg and Magdeburg, besides in those produced at Strassburg. The cuts are all alike, although the one in the present volume is somewhat larger than the others.

Bought in March 1937.

[illegible]

[illegible] nobis. Neque [illegible] [illegible] nobis [illegible]

[illegible] malerabiturum [illegible]

[illegible] ant. [illegible]

Tibi soli peccaui dñe miserere mei. ps. Miserere. ps. Dñe exaudi. ps. Dñe refugium. ps. Cantate. ps. Laudate. [illegible]

Inclina dñe.